

Практична робота № 2.

«Руська правда» — історичне джерело про правове становище різних верств населення Русі-України

Мета. На основі витягів з «Руської правди» охарактеризувати правове становище різних верств населення Русі-України.

Завдання 1.

Пригадайте (усно):

- 1) хто був укладачем першої частини «Руської правди» (інформація міститься в § 9);
- 2) яким був суспільний устрій Київської держави (інформація міститься в § 7).

Завдання 2.

Опрацюйте витяг із Новгородського літопису та дайте письмову відповідь на запитання.

Відлуння минулого.

Із Новгородського літопису про діяльність Ярослава Мудрого після перемоги на річці Альті над Святополком

«В літо 6527 (1019) ... І почав Ярослав ділити: старостам по 10 гривень, а смердам по гривні, а новгородцям по 10 гривень, і відпустив їх усіх додому і дав їм правду («Правду Ярослава») і устав («Статут Великого князя Ярослава Володимировича про суди»), списав грамоту («Грамоту» Ярослава новгородцям) і сказав: так ходіть і тримайте, як списав для вас».

- **1. Коли було створено першу писемну збірку законів Русі-України?**

Завдання 3.

Опрацюйте уривок зі спогадів арабського мандрівника та дайте письмову відповідь на запитання.

Відлуння минулого.

Зі спогадів Абу Хамід аль-Гарнаті, арабського мандрівника, ісламського місіонера XII століття

«У слов'ян суворі порядки. Якщо хто-небудь завдасть шкоди невольниці іншого, або його синові, або його худобі або порушить законність якимось чином, то беруть з порушника деяку суму грошей...»

- **2. Який вид покарання за порушення законності був поширеним в Київській державі?**

Завдання 4.

Опрацюйте витяги з «Руської правди» та дайте письмові відповіді на запитання.

Відлуння минулого.

Із «Руської правди» про юридичну відповідальність за вбивство

1. Коли уб'є муж мужа, то помститися має брат убитого, чи батько або син, або брат старшого сина, або інші брати. Якщо не буде кому звершити кровну помсту, то внести 80 гривень, коли вбитим буде князів муж (боярин) чи княжого тіуна управитель господарством князя). Якщо вбитим буде горожанин, чи гридень (дружинник), чи купець, чи боярський тіун (управитель господарством боярина), або мечник (дружинник, який виконував ще й судові функції), або ізгой, або новгородець, то 40 гривень сплатити за нього. [...]

3. Якщо уб'ють княжого мужа під час розбою, а вбивцю не шукають, то платити верву 80 гривень тій верві (сільській громаді), в якій голова убитого лежить, а коли простолюдин, то 40 гривень. [...]

8. А це про княжих отроків (молодші дружинники князя), чи про конюха, чи про повара, — то 40 гривень, а за тіуна огнищного (управителя князівського дому) і за конюшого — 80 гривень, а за сільського тіуна, княжого чи землевласникового, то 12 гривень; а за рядового (нечиновну, просту людину) 5 гривень, так само і за боярського.

9. А за ремісника і за ремісницю, то 12 гривень, і за кормилицю (жінку, яка вигодувала дитину), хоч би була й із холопів чи рабів.

- **3. Чи існував звичай кровної помсти у Київській державі?**
- **4. Яким був розмір штрафу за вбивство представників різних суспільних верств? Випишіть у зошити відповідні цитати.**
- **5. Яким був штраф за вбивство жінки-годувальниці? Про що це свідчить?**

Завдання 5.

Опрацюйте витяги з «Руської правди» та дайте письмові відповіді на запитання.

Відлуння минулого.

Із «Руської правди» про правове становища челядника (холопа)

22. Коли челядник (холоп) сховається, і на торгу сповістять про його втечу чи пропажу і через три дні його не знайдуть, то після третього дня новий господар вважає його своїм челядником, а попередньому власнику холопа сплачує 3 гривні продажі.

29. Коли хто знайде свого украденого челядника і візьме його...; і за всі збитки має платити останній вор, і князю продажі 12 гривень за челядника, чи вкраденого чи уведеного. [...]

28. Коли ж щось крадене купив на торгу, чи коня, чи одяг, чи худобину, то довести невинуватість можуть два вільні мужі або митник, які мають знати, у кого купив, тоді йти за ним тим свідкам під присягою.

- **6. Чи були в Київській державі окремі верстви населення предметом власності інших людей?**
- **7. У скільки цінувалося володіння челядником/холопом?**
- **8. Чиї свідчення бралися до уваги у випадку купівлі краденого?**

Завдання 6.

Опрацюйте витяги з «Руської правди» та дайте письмові відповіді на запитання.

Відлуння минулого.

Із «Руської правди» про юридичну відповідальність за крадіжку

35. Якщо вкрадуть княжого коня і наявного не буде, то платити за нього 3 гривні, а за інших по 2 гривні. [...]

37. Якщо ворами будуть холопи, чи князівські, чи боярські, чи монастирські, — їх же князь продажею не карає, оскільки вони не вільні, то подвійно має заплатити їх власник позивачу за кривду.

- **9. Чи був однаковим штраф за крадіжку власності князя та власності інших суспільних верств? Наведіть відповідну цитату з документа.**
- **10. Хто ніс відповідальність за крадіжку, здійснену холопами? Про що це свідчить?**

Завдання 7. Висновок

На підставі опрацьованих документів доведіть або спростуйте думку: «Людське життя було найвищою цінністю в Київській державі. Покарання за вбивство представників різних верств населення було однаковим...»

Результати роботи надіслати за адресою:

suhkovatetyana@ukr.net

Дедлайн 04.12 20.00